

ใบความรู้ เรื่องโทนโคราช

โทนโคราช เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านโคราช ประเภทเครื่องตี มีรูปทรงคล้ายแจกัน มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากโทนจังหวัดอื่น ๆ โทนโคราชนิยมใช้ดินดานเกวียนชั้นหุ่โนน เพราะดินมีความเหนียวมาก และดินทรายจะมีลักษณะเหนียวทำให้พิเศษกว่าดินที่อื่น เนื้อดินมีสีน้ำตาลชมพูหรือเหลือง มีจุดดำคล้ายโลหะปะปนอยู่ เมื่อเผาในอุณหภูมิ ๘๐๐ - ๙๐๐ องศาเซลเซียส จะได้สีน้ำตาลส้ม หากเผาในอุณหภูมิ ๑,๒๕๐ องศาเซลเซียสขึ้นไป เนื้อดินจะมีสีน้ำตาลเข้มแดง คล้ายสีเปลือกมังคุด และมีน้ำมันดำ หรือจุดเคลือบดำมันที่เกิดจากการหลอมตัวของเหล็กออกไซด์ ที่มีมากในเนื้อดินไหลซึมออกมาเป็นจุดที่บริเวณผิวของตัวโทน และสีของโทนนั้นขึ้นอยู่กับดินที่ใช้ทำ และความรู้สึกของการขุดดิน เนื้อดินจะมีความแข็งแกร่ง หากเคาะมีเสียงดังกังวาน

ส่วนหน้าโทนใช้หนังงูชนิดต่าง ๆ เช่น หนังงูเหลือม หนังงูเห่า หนังตะกวด และหนังตัวเงินตัวทอง เมื่อนำมาประกอบกันแล้ว โทนโคราชนิยมมีเสียงที่ดังกังวาล ไพเราะมาก หากตีในเวลากลางวันต้องผึ่งแดดเพื่อให้หนังโทนตึง หากตีในเวลากลางคืนต้องอังไฟเพื่อให้เกิดเสียงดังกังวาล ไพเราะ และดังกังวานไปได้ไกล ๆ

ตัวโทน หรือหุ่โนน แต่ละลูกจะมีความยาวหรือความสูงประมาณ ๒๓ นิ้ว ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ หม้อโทน ปลีโทน ก้นโทน

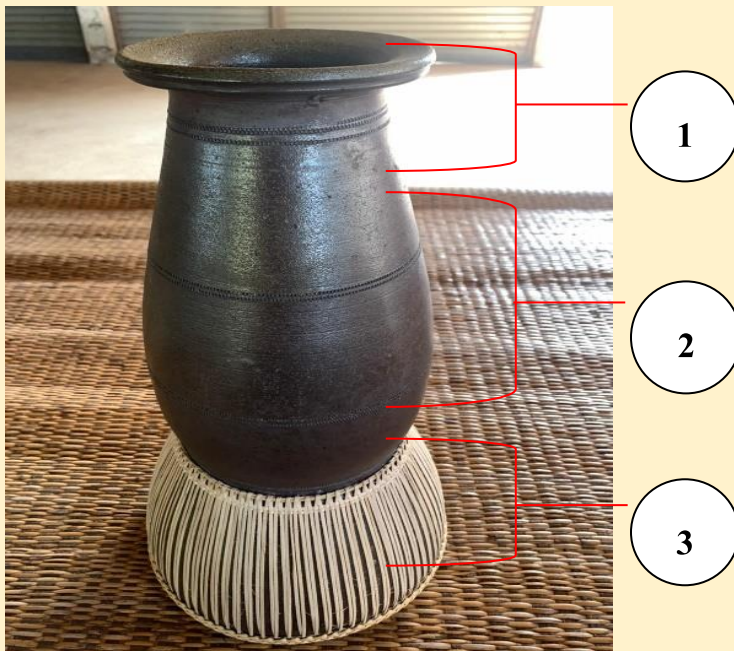
โทนโคราช ผู้หญิงเป็นฝ่ายตีโทน เนื่องจากมือเบาว่าผู้ชาย ไม่นิยมให้ผู้ชายตีโทน เพราะน้ำหนักมือของผู้ชายจะหนักเกินไป ทำให้หน้าโทนแตกง่าย จึงนิยมให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายตีโทนมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน คนโบราณจึงมีคำกล่าวไว้ว่าหากเรือนใดมีลูกสาวกี่คน จำนวนโทนจะต้องเท่ากับจำนวนลูกสาวเรือนนั้น เช่น มีลูกสาว ๒ คน จะต้องมีโทน ๒ ลูก ซึ่งแต่ละคนมักจะตีโทนเล่นที่ชานเรือน หรือที่บันไดบ้าน เมื่อหนุ่ม ๆ ได้ยินมักจะมาตามเสียงโทนแล้วมาร้องรำโทนกันอย่างสนุกสนาน หรือมาร้องรำ ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ พิธีเลี้ยงผี ตา ปู่ พิธีสมโภชองค์ผ้าป่า พิธีสมโภชกฐิน และงานรื่นเริง เป็นต้น

โตนโคราช

ทีมา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรสรวง ปาณินท์ จากการบันทึกภาพ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๔

ส่วนประกอบของโตนโคราช แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนดังนี้

ส่วนประกอบโตนโคราช

ทีมา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรสรวง ปาณินท์ จากการบันทึกภาพ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๔

หมายเลขที่ ๑ ก้นโตน

หมายเลขที่ ๒ ปลีโตน

หมายเลขที่ ๓ หม้อโตน

๑. ก้นโตน หรือตุตโตน เป็นส่วนที่ต่อจากปลีโตนแต่ความยาวสั้นกว่าปลายก้นโตน มีลักษณะบานม้วนเป็นขอบกลมเหมือนปากลำโพง เพื่อความสวยงาม

๒. ปลีโตน เป็นส่วนที่ต่อจากคอโตนมีรูปร่างคล้ายปลีกกล้วย มีหน้ากว้างประมาณ ๙ นิ้ว ความยาวของปลีโตนต้องเท่ากับส่วนที่เป็นคอโตน

๓. หม้อโตน เป็นส่วนที่เริ่มจากหน้าโตนที่ซึ่งหนังโตน วัสดุที่ใช้ซึ่งหน้าโตนให้แน่น เดิมใช้เส้นหวายเส้นเล็กแบน ซึ่งจากขอบหนังโตนไปร้อยยึดตรงข้อของปลายคอโตน ซึ่งต่อกับปลีโตน เพราะหวายจะทำให้หน้าโตนเคร่ง ตึง และทนทานกว่าการใช้เชือกไนลอนที่มักจะยืดหย่อนยาน และเสื่อมสภาพง่าย

โตนโคราชมีรูปร่างแบ่งเป็น ๒ แบบ ได้แก่ แบบดำนเกวียน และแบบทุ่งจาน ซึ่งทั้ง ๒ แบบ มีลักษณะที่แตกต่างกันเป็นไปตามวัฒนธรรมการปั้นของชนเผ่าชา และชนเผ่ามอญ มีความแตกต่างตรงรูปร่าง ดังนี้

๑. แบบดำนเกวียน ลักษณะของหม้อโตนจะยาวปากถ่างเหมือนกระดาง

โตนโคราชแบบดำนเกวียน

ที่มา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรสรวง ปาณินท์ จากการบินศึกษา เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

๒. แบบทุ่งจาน ลักษณะคล้ายกับโทนรำมะนาของภาคกลางทรงหม้อโทนจะกลมมนปากโทนจะจุ่มเข้า

โทนโคราชแบบทุ่งจาน

ที่มา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรสรวง ปาณินท์ จากการบันทึกภาพ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

ลักษณะการตีโทนโคราช มีดังนี้

การตีโทนโคราชเสียงที่ออกมาจะเปลี่ยนไปตามหน้าที่ซึ่งหน้าโทนว่า ขณะที่ตีโทนความเคร่งของหน้าโทนมากน้อยเพียงใด เสียงจะเปลี่ยนไปตามสภาพอากาศหรือช่วงเวลาขณะที่ตีโดยแบ่งออกเป็น ๒ กรณีดังนี้

กรณีที่ ๑ การตีโทนโคราชหากตีในช่วงเวลารุ่งเช้าและช่วงเวลาเย็นพลบค่ำ หน้าโทนไม่ตึงมาก (หน้าไม่เคร่ง) หรือหย่อนจนเกินไปเสียงที่ออกมาจะมีทั้งหมด ๓ เสียง คือ เสียงปะ เสียงโทน เสียงตะ

กรณีที่ ๒ การตีโทนโคราชหากตีในช่วงเวลาเที่ยงวันหรืออากาศร้อน หน้าของโทนจะตึงและเคร่ง เสียงที่ออกมาจะมีทั้งหมด ๓ เสียง คือ เสียงแจ้ง เสียงครีมี เสียงจ๊ะ

เสียงตะ การตีโทนด้วยมือข้างที่ไม่ถนัดโดยใช้ปลายนิ้วทั้ง ๔ นิ้ว ได้แก่ นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อย ตีเคาะบริเวณขอบด้านบนหน้าโทน ๑ ครั้ง กดปลายนิ้วเล็กน้อยแล้วรีบยกมือขึ้นเรียก ลักษณะการตีแบบนี้ว่า “เสียงตะ”

แบบฝึกการตีโทนเสียง ตะ

--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ	--- ฉิ่ง	--- ฉับ
--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ	--- ตะ

จังหวะรำโทนโคราช

--- ป	- ท - ป	- ท - ป	- ท - ท	-- ต ป	- ท - ป	ต ท - ป	- ท - ท
-- ต ป	- ท - ป	ต ท - ป	- ท - ท	-- ต ป	- ท - ป	ต ท - ป	- ท - ท

จังหวะรำเซิ้ง

--- ป	--- ท	- ท - ป	- ท - ท	-- ต ป	-- ต ท	- ท - ป	ต ท - ท
-- ต ป	-- ต ท	- ท - ป	ต ท - ท	-- ต ป	-- ต ท	- ท - ป	ต ท - ท

จังหวะข้าวต้มติดพุง

--- ท	- ป - ท	- ป - ป	- ท - ท	-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ป	- ท - ท
-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ป	- ท - ท	-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ป	- ท - ท

จังหวะเข้าผี

--- ท	- ป - ท	- ป - ท	- ป - ท	-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ท	- ป - ท
-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ท	- ป - ท	-- ต ท	- ป - ท	- ป ต ท	- ป - ท

จังหวัดจันทบุรี

--- จ	- ค - ค	- ค - จ	- ค - ค	-- จ จ	- ค - ค	- ค - จ	จ ค - ค
-- จ จ	- ค - ค	- ค - จ	จ ค - ค	-- จ จ	- ค - ค	- ค - จ	จ ค - ค

จังหวัดเชียงใหม่

--- จ	--- ค	- ค - จ	- ค - ค	-- จ จ	-- จ ค	- ค - จ	จ ค - ค
-- จ จ	-- จ ค	- ค - จ	จ ค - ค	-- จ จ	-- จ ค	- ค - จ	จ ค - ค

จังหวัดขอนแก่น

--- ค	-- จ ค	- จ - ค	- จ - ค	-- จ ค	-- จ ค	- จ จ ค	- จ - ค
-- จ ค	-- จ ค	- จ จ ค	- จ - ค	-- จ ค	-- จ ค	- จ จ ค	- จ - ค

จังหวัดบุรีรัมย์

--- จ	- ค - จ	--- จ	- ค - ค	- จ - จ	- ค - ค	- จ - จ	- ค - ค
- จ - จ	- ค - จ	- จ - จ	- ค - ค	- จ จ จ	- ค - ค	- จ จ จ	- ค - ค

*****

เอกสารอ้างอิง

กรสรอง ปาณินท์. (๒๕๖๔). ดนตรีประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผี ตา ปู่ บ้านโตนด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.